

Miha HUMAR*

ŽOLTOROBI RJAVOPOR (*PHAEOLUS SCHWEINITZII*)

UPORABEN TUDI ZA IZDELAVO PIGMENTOV

Za žoltorobi rjavopor (*Phaeolus schweinitzii*) so značilni konzolasti trosnjaki, ki se razvijejo iz zelo kratkega beta. Enoleten trosnjak ima bleščeč rumen rob, starejši deli pa so rdečkasto-rjave barve z dobro razvidnimi koncentričnimi pasovi. Pri mladih gobah je zgornja površina žametasta ali dlakava. Po teh lastnostih je gliva dobila tudi angleško ime »velvet top fungi« (žametasta površina). Spodnja stran klobuka je sestavljena iz do 1 cm debele plasti cev s premerom od 1 mm do 4 mm. Cevke so sprva zelenkasto rumene, kasneje pa porumenijo. Konzolast trosnjak je širok od 10 cm, lahko pa zraste tudi do 30 cm, debelina pa je med 1 cm in 4 cm. Navadno ima trosišče več individualnih konzol.

Trosnjaki žoltorobega rjavopora se pojavljajo na drevesih od pozne pomladi do prvega snega, najpogosteje po intenzivnejših padavinah. Pozno jeseni trosnjaki najprej močno potemnjijo in prek zime propadejo. Po temni barvi jesenskih trosnjakov je gliva po vsej verjetnosti dobila znanstveno ime rodu (*Phaeolus* = temen). V čast velikega ameriškega mikologu Lewisu Davidu von Schweinitzu pa je goba dobila vrstno ime in jo imenujemo tudi *schweinitzev luknjičar*.

Žoltorobi rjavopor uspeva v severnem in zmerno-toplem podnebnem pasu Severne Amerike ter Evrope in je relativno pogost. Ta lesna gliva je v gozdovih ekonomsko pomemben parazit dreves iglavcev (smreka, bor, jelka, duglazija ...). Okužba s to glivo je navadno za drevo usodna. Ko drevo propade, pa na deblih uspeva kot saprofit, kjer povzroča značilno prizmatično rjavo trohnobo. Na listavcih je zelo redka. Gliva navadno okuži drevo s sporami prek poškodovanega koreninskega sistema, nekateri avtorji pa poročajo, da gliva lahko okuži celo povsem zdrava drevesa skozi koreninske vršičke. Tako se trohnoba navadno pojavi na spodnjem, ekonomsko najvrednejšem delu debla. Žoltorobi rjavopor se lahko, podobno kot štorovka, prek koreninskega sistema širi celo z drevesa na drevo.

Trosnjaki žoltorobega rjavopora imajo bleščeč rumen rob, starejši deli pa so rdečkasto-rjave barve (foto: M. Humar)

Trosnjaki žoltorobega rjavoporja niso užitni. Zanimivo pa je, da se lahko uporabljajo za izdelavo zelo cenjenih pigmentov za volno. Navkljub številnim sintetičnim barvilom je ta gliva še vedno vir stabilnih rjavih pigmentov, ki jih uporabljajo severnoameriška domorodna ljudstva. Muzealci poročajo, da so ti rjavi pigmenti stabilni več stoletij in na soncu ne obledijo. Volno obarvajo tako, da jo namočijo v vodno raztopino amonijaka, železovih ali bakrovih soli in zmletih oziroma zdrobljenih trosnjakov. Z uravnavanjem razmerja med posamičnimi sestavinami so ustvarili različne odtenke rjave barve. Zanimivo je, da o uporabi glivnih pigmentov za barvanje volne poroča že Ezekiel v Svetem pismu. Poleg tega se gliva uporablja tudi v zdravilne namene. Deluje baktericidno in zavira razvoj tumorjev. Strokovnjaki priporočajo uživanje zmletih trosnjakov v obliki čaja.

* prof. dr., Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za lesarstvo.
Jamnikarjeva 101, 1000 Ljubljana. e-pošta: miha.humar@bf.uni-lj.si